

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

(ΟΛΑΚΕΡΗ Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΑΕΙΟ Κ')

Γ'

Ένας πόνος, πού δεν ξεχίνεται σὲ παλιόνο σα στὸ Μαλακάση, πόνος γλυκὸς καὶ νοσταλγικὸς γιὰ ὅσα σβήθουνε, γιὰ ὅσα χάνονται, γιὰ ὅσα φεύγουνε καὶ δὲν ξαναγυρίζουνε, γιὰ ὅσα ἤρεμα καὶ μοιραία στὸν κόσμον τοῦτο πεθαίνουν, χαρακτηρίζει τὸ τραγούδι τοῦ **Λάμπρου Πορφύρα**. Ένας τόνος ἐλεγειακὸς τὸ περισσότερο, μᾶς δίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Πολλοὶ θέλουνε νὰ ποῦνε πὼς τὸ κλάψιμο στὴν ποίηση καταπὰ βαρατό. Είναι ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας καὶ γούστου. Μὰ ὅποιος μελετήσει προσεχτικὰ καὶ κοιτάξει βαθιὰ τὴν ποίηση τοῦ Πορφύρα, δὲ θὰ μείνῃ διόλου μὲ τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ τραγούδι του είναι κλάμα συγκρατητό. Ἀπὸ πρώτη ὄψη, βέβαια, φαίνεται θλιμένο καὶ μελαγχολικό. Στάζει τὸν πόνον πού εἴπαμε. Μὰ πίσω ἀπὸ τὴ θλίψη, αἰτοῦ ἀπὸ τὸν πόνον, πρὸς τὴν μελαγχολία, βλέπουμε νὰ σπαρασσά μιὰ ζωὴ ὀλακέρη, ἀδύνατη βέβαια καὶ συντριμμένη, μὰ πού ζητᾷ, πού παρακαλεῖ, πού θέλει, πού λιμπίζεται τὴν πλατεῖα χαρὰ τοῦ κόσμου, τὴν ἡδονὴ τῆς ζωῆς, καὶ πονεῖ ἴσια-ἴσια γιὰτ' εἶναι ἀνήμπορη νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, νὰ τὴ ζωντανέψῃ, νὰ τὴν ἀπολάβῃ. Ἀυτὴ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, πὼς τὴν πλάθει, πὼς τὴ λαχταρᾷ, πὼς τὴν ὀνειρεύεται!

Ἐραία γυναῖκα, τὸ τραλὸ τὸ γέλιο σου διαβαίνει
σὰ μάταιος ἦχος, καὶ σκορπά κα' ὅστε μιὰ ἠχώ ξυπνᾷ,
στὴν ἀκατάδεχτη καρδιά, πού ἀγάπη τὴν δένει
μὲ χαμογέλιο, σιωπηλά.

Ὁ ποιητὴς μᾶς δὲν περιφρονεῖ τὴν πραγματικότητα. Ζητᾷ τὸν ἔρωτα ζωντανό, ἐπιθυμεῖ τὸ φιλὸ τὸ ἀληθινό.

Θέλα τὰ βλέφαρά μου, καὶ θ' ἀνοίξουνε
καὶ πάλι στ' ἀγνὸ τὸ δροσοβόλι.

Μὰ κείνο πού ἀποδειχνεῖ πὼς φανερά, πὼς χτυπητὰ, πὼς ὁ Πορφύρας δὲν ἔχει γιὰ καθαντὸ ἀφορμὴ τοῦ τραγουδιοῦ του τὸ παλιόνο καὶ τὸ κλάμα, εἶναι ἓνα ποιημᾶ του πού ἐπιγράφεται **«Τὸ χαρούμενο πάγκο»**. Στὰ τρία του τετράστιχα, ξεσηδᾷ τὸ φῶς τῆς ὀλιγκῆς, νὰ ποῦμε αἰσθησις, ἢ ἀβίαστη χαρὰ, ἢ ἐπιθυμία καὶ μ' ἓνα τόνο εὐθυμο ἢ καρδιά τοῦ ποιητῆ, δὲν ψάλλει, χορεύει ἀπὸ ἀνοιξιὰτικὴ συγκίνηση.

Τὸ χαρούμενο πάγκο εἶχε πάρε
στ' ἀνοιξιὰτικο ἐκεῖνο πρωτὶ,
μιὰ ὁμορφιά γιορτινὴ καὶ μιὰ χάση
πού ξανὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ βρῇ.

Πέρα ὡς πέρα τῶν φύλλων γλεστρουσαν
οἱ σκιές μέσ' στὸ φῶς τᾶπαλὸ,
καὶ περνούσαμ' ἔμεις καὶ φιλοῦσαν
σιγανὰ τὸ γυμνὸ σου λαίμο.

Τί γιορτὴ ποῦταν κείνη! Σαλεύαν
τὰ κλωνάρια κα' οἱ σπῖνοι ψηλά,
καὶ ὅσα λέγαμε οἱ σπῖνοι τὰ κλέβαν
καὶ τὰ κᾶναν τραγούδια τραλά...

Ὅλοι βλέπουμε πὼς ἡ ζωὴ τῆς σημερινῆς μᾶς ἐποχῆς, ὅπως οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τὴν ἔχουνε πλάσει, στέκεται καὶ τριγύρω μᾶς καὶ μέσα μᾶς, σὰ μιὰν ἀλλαγὴ χαρᾶς καὶ θλίψης, γαλήνης καὶ τραυ-

μίας, μὲ περισσότερες ἢ λιγότερες σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποικιλίες, πού ἔρχονται ἀπὸ διάφορα περιστατικὰ καὶ ἀφορμές. Μὰ κάθε πράξη κα' ἐνέργειά μᾶς βλέπει πάντα σ' ἓνα σκοπό. Κι ὁ σκοπὸς τοῦτος δὲν εἶναι βέβαια γιὰ νὰ δημιουργήσῃμε δυστυχία στὴ ζωὴ μᾶς. Ζητοῦμε λίγο πολὺ, κνηγοῦμε ἓνα ὄνειρο, τὸνειρο μιᾶς εὐτυχίας, μιᾶς χαρᾶς. Είναι σὰ νὰ ταξιδεύουμε πρὸς τὸ μέλλο μ' ἀνοιχτὰ τὰ πανιά τῆς ἐλπιδας. Πού ζητοῦμε ν' ἀράξουμε; Ἀυτὴ τὴν τίσο ἀνθρώπινη διάθεση μᾶς δίνει ὁ ποιητὴς ὀλακέρη, μὲ χρώματα γεμάτα λάμψη καὶ ἀλήθεια, σ' ἓνα τραγούδακι, τὸ: «Ταξίδι». Είναι καὶ αὐτὸ ἀντιπροσωπευτικὸ γιὰ τὴ βάση πού βάλαμε πὼς ὁ ποιητὴς μᾶς δὲν κλαίει τὴ ζωὴ, μὰ τὴ λαχταρᾷ καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ.

Ὁνειρο ἀπίστευτο ἢ λιώχαρη μέρα. Κ' ἐγὼ κα' ἡ Ἄννουλα
Ἄγιοι παλιοὶ σύντροφοί μου καὶ κάποιες κοπέλλες μαζί,
μᾶθαμε μέσα σὲ μιὰ γαλανή, μεθυσμένη βαρκούλα,
μᾶθαμε μέσα καὶ πάμε στὴς χαρᾶς τὸ νησί.

Οὐτ' ἓνα σύνεφο καὶ οὐτ' ἓνας μᾶθρος κᾶπὸς στὸν ἄνερο,
πλάτ' ἢ στήθη ἐφοιτάκι κα' ἄσπροι χιονάτοι λαίμοι,
φῶς στὰ μαλλιά τὰ ξανθὰ, φῶς στὸ πέλαγο, φῶς πέρα ὡς πέρα,
μὰ ποῖός ἐπῆρε ποτέ του μακριὰ στὴς χαρᾶς τὸ νησί;

Ἐ! τί μὲ νοιάζει κα' ἂν πάμε ὡς ἐκεῖ; Τί μὲ νοιάζει; Γελάει
ὄ! ἢ γλυκεῖα σύντροφιά μου, γελᾷ ἢ θλιμένη ζωὴ,
στ' ἀπειρο μέσα κᾶλαμ' κα' ἡ Ἄννουλα τραλλὰ τραγουδαί:
Ὅπου καὶ νᾶναι μακριὰ θὰ φανῇ τῆς χαρᾶς τὸ νησί...

Μὲ τέτοιον τρόπο τὸ μελαγχολικὸν τραγούδι τοῦ Πορφύρα, δὲ γεννᾷ μέσα μᾶς τὴν ἀπελπισία, τὴ μαύρη ἐγκατάλειψη, τὴ σκληρὴ μοναξιά, δὲ φέρνει τὸ δάκρυ τῆς ψυχῆς μᾶς. Ἰσια ἴσια, ἀντιθέτα, ξυπνᾷ τὴν παρηγοριά καὶ τὴν ἐγκαρτέρηση, μαλακώνει καὶ γαληνεύει τὴ νεορικὴ διάθεση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, μᾶς ἀνοίγει τὴς θύρες τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, κα' ἔτσι μᾶς δίνει τὴ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα ἐκείνη ἀπόλαυση πού ζητοῦμε ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς τέχνης.

Ἄν ἡ λυρικὴ διάθεση τοῦ Πορφύρα εἶτανε νὰ χορᾶι μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ξεχῶσει τὸ κλάμα καὶ τὴν ἀπελπισία, θὰ τονε βλέπαμε τότε στενὰ ὑποκειμενικὸ καὶ μονοκόμματο, καὶ ὄλοι του οἱ θρηνοὶ θὰ εἶχανε θέμα ἐσωτερικὰ καὶ ψυχικὰ του αἵθη. Πρὸς τὴ ζωντανὴ χτίση, πολὺ λίγο θὰ ἔρχονγε τὴν προσοχὴ καὶ τὸ βλέμα του. Μὰ ἡ Μοῦσα τοῦ ποιητῆ μᾶς εἶναι φυσιολατρικὴ. Χαιρεῖται τὴν πλάση, ζεῖ κα' αἰστανεται πλάι τῆς καὶ μαζί τῆς, καὶ κανένα του ἐσωτερικὸ συναίσθημα δὲν εἶναι πού νὰ μὴν ἀντιζυγιάζει στὴ ζουγραφιά τοῦ ἔξω κόσμου. Παρατηρεῖ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον μὲ μάτι ἀνοιχτὸ, πλατὶ, πού βυθίζεται πρὸς τὰ πέρα, στὴς ἄκρες τῆς θύλασας καὶ τοῦρανοῦ, κα' οἱ στιγμὲς πού διαλέγει γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ δραματικὸν του λυρισμὸ εἶναι πάντα ἐξαιρετικὲς καὶ ἀσυνείθιστες. Ἐτσι, μεσημέρι μὲ ἥλιο φαντεχτερό, ἢ νύχτα μὲ βαθύτατο σκοτάδι, θ' ἀπαντήσῃμε σπάνια στὰ τραγούδια τοῦ ποιητῆ μᾶς, ὅσο συχνὰ θ' ἀνταμώσῃμε αὐγινὰ θαμπόφωτα καὶ μουντὰ δειλινὰ, ἀχτίδες πού προτοφῆγγονε γιὰ νὰ δώσουνε χαρὰ ζωῆς, καὶ ἀχτίδες πού λιώνουνε καὶ μαγαίνονται σὰ ρόδα στὰ τῆζαμια τοῦ παραθυριοῦ μᾶς πού βλέπει πρὸς τὸ ἡλιοβασιλεμα. Ἡ γύρα πλάση δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ ὅπως τὴν ἀντικρύζουμε

μέ τα μάτια τῆς ψυχῆς μας. Γιὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς ποὺ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ βλέπῃ κάπως ἰδιαίτερα καὶ βαθύτερ' ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νοιώθει πὸς κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι παρὶ ἓνα μέρος, ἓνα κομμάτι αὐτῆς τῆς πλάσης. Ἔτσι δένεται μαζί της, καὶ νομίζει πὸς ἡ συντροφισσά του ἡ φύση τοῦ ἐρμηνεύει τὸ πάθος καὶ τὴ συγκίνηση. Ὁ Πορφύρας σὰν περιγράφει ἓνα τραγικὸ χωρισμὸ, μὲ τέτοιον τρόπο τὸν ὑποβάλλει.

Δάκρυα καὶ λόγια δὲν ἐβγαίνανε πικρά
νὰ ποῦνε τὸ θλιμμένο χωρισμὸ μας.
Μ' ἐκοίταζες βουβή, καὶ τὰ ξερά
κλωνάρια μόνο, ἔλεγαν τὸν καημὸ μας.

Κι ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πονεῖ, στὴ μοναξιά καὶ τὴν ἐγκαταλειψή της, χωρὶς ποτὲ νὰ χάσει τὴν ἐλπίδα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ εὐτυχημένου, πιάνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πλίσση, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ἀπὸ ἓνα λουλούδι, ἀπὸ ἓνα σύννεφο, γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ.

Ἄργα, βουβὰ καὶ μαῦρα, ἀπόψε, βράδι,
κι σύννεφα στὸν ἔρημο οὐρανὸ κυλοῦνε,
γλιστροῦν καὶ φεύγουν φεύγουν στὸ σκοτάδι,
δὲ βρέζοντε τὸν πόνο τους νὰ ποῦνε:
Ἄργα, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βράδι.

Κάποια καλά, μὰ ὀλίγελα χαμένα
μέσα στὴ νύχτα ἐκεῖ καὶ στὸν ἀέρα,
κι σύννεφα γιὰ ἰδέε τα—ὅσων ἐμένα,
γυροῦσαν, ἄχ! καὶ κείνα πέρα ὡς πέρα
κάποια καλά, μὰ ὀλίγελα χαμένα.

Τὸ ταίριασμά αὐτὸ τοῦ ψυχικοῦ πάθους μὲ τὶς ζωγραφιῆς τῆς φύσης, τὸ παρατηροῦμε καὶ στὸ κάπως μακρύτερο τραγοῦδι ποὺ ἐπιγράφεται: «**Θρόλος ἀγάπης**», θέμα ἐπικὸ, ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ Διγενῆ, φερμένο στὴ λυρική ποίηση, μὲ μιὰ ἀξιοζήλευτη δεξιοσύνη. Ὅλα τὰ περιγραφικὰ καὶ πεζολογικὰ στοιχεῖα ποὺ ταιριάζουνε τὸ ἔπος πεταχτήκανε, χωρὶς καμιά βλάβη ἢ ἀδυναμία νὰ φέρουνε γιὰ τοῦτο στὴν ἀπόδοσή. Καὶ μέινανε μόνο τὰ λυρικά στοιχεῖα, ποὺ σὲ πέντε μονάχα ποιήματα, κλείνουνε ὁ, τι ἄλλος ποιητὴς γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἴδια καλλιτεχνική συγκίνηση, θὰ ἔγραφε ἴσως ὀλίγερο βιβλίον.

Ὁ Διγενὴς ἀπάνου στὸ μαῦρο του φεύγει μαζί μὲ τὴν κλειμένη ἀγαπητικιά του. Ἐκεῖνη στοῦ καβαλλάρη τὸ λαμὸ εἶχε ριγμένα τὰ κάτασπρά της χέρια. Ἐφείγε τὸ ἄτι, κ' ἔσβηνε ὀλοένα ἀλλάργα ἡ ἡχώ. Στὰ λαγκάδια τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ ρουμάνια τὴν ἀκούγαν οἱ ξωδιῆς, βγαίνανε τοῦ ἀπόκοσμου οἱ ὁμορφονιῆς κι ἀντάμα της περνοῦσαν, —καὶ γύρω τὰ φροντωμένα γλωρὰ δέντρα, τραγοῦδοῦσαν τὸ αἰθέριο τραγοῦδι.

Τὰ κάτω κάτω φύλλα τους τάριζανε
τόπαιρναν τὰλλα ἀπὸ κλαδί σὲ κλώνο
κι ὅλα στὸ τέλος, ὅλα ἐμουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο.

Ἦρθαν μέρες ὕστερα ἦσαν καὶ γαληνεμένες. Ἐκεῖνη κένταε βουνὰ καὶ κάμπους, μιὰ θαμπὴ κλεισοῦρα στοιχειωμένη, καὶ τὸ Διγενὴ νὰ ξεκινᾷ γιὰ τὸ πάλαι τοῦ Δράκου. Κ' ὕστερα κένταε λιόχαρο μονοπάτι στὸν κάμπο, κι ὁ Διγενὴς νὰ γυρνᾷ καβάλα στὸ ἄτι, νικητῆς τοῦ Δράκου. Ἄπ' ἔξω τῆς ἐρχότανε μυροδιὰ ἀπὸ πασκαλιές, ἀπὸ νοτιωμένο χορτό, καὶ ἡχολοῖ ἀπὸ φωνῆς στρουθιῶν. Καὶ κείνη κένταε κάστρα στὰ βουνὰ, κένταε ματωμένα μακρινάρια, καὶ τὸ Διγενὴ νὰ τραβᾷ μακριὰ της μὲ τὰ παλληκάρια του στὸν πόλεμο. Κένταε βουνὰ μαρτιάτικα, μὲ τὸ χιόνι ποῦ καὶ ποῦ, μὲ τὴ γλόη στὰ πλάγια,

καὶ τὸν καλὸ τῆς κένταε νὰ γυρίζει. Ὅμως ἔφτασε μιὰ μέρα σκοτεινὴ, ποῦ τὸν καρτεροῦσε μὲ βαρεὰ καρδιά. Φεύγανε γιὰ τὰ ξένα οἱ γερανοὶ πῶσω ἀπὸ τὸν καπετάνιο τους. Μὰ ὁ Διγενὴς ἀργοῦσε. Ὁ δρόμος ἄδειος πέρα, ἴσαμε πέρα, ἴσαμε κεῖ ποῦ τονὲ σφαλοῦσε ὁ μαῦρος οὐρανός. Κατεβαίνει στὸ περιβόλι καὶ ρωτᾷ τὰ πουλιὰ ποῦ ταξιδεύουνε ὅλη τὴ γῆς. Μ' αὐτὰ τρομαγμένα σπαινοῦνε. Καὶ μονάχα ἓνα πουλι τῆς λέει: Τί καρτερᾷς; Νυχτοξημερώνει ὀλοένα, μὰ ὁ Διγενὴς μὲ τὸ Χάρο στὸ μαρμαρένιο ἀλώνι παλεύουνε. Καὶ τὸ τρεχούμενο νερὸ τῆς λέει: Καρτέρα τὸ Χάρο καβαλλάρη μακριὰ νὰ σὲ πᾶη μὲ τὸν καλὸ σου.

Κι ὅσα ἀπομέναν φύλλα ἐμουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο,
καὶ γύρω τῆς τριγύρω ἐφυγαλλίζανε
σὰ μιὰ χρυσὴ βροχούλα ἀπὸ τὸν κλώνο.

Καθὼς τραβούσανε γιὰ τὴν κάτω γῆς, σταματήσανε στὸν πύργο της. Τῆς κράζει ὁ Χάρος: Ἔβγα νὰ τονὲ δῆς στερονὴ φορά. Ἐκεῖνη σέρνεται στὰ σκαλιὰ σὰν πουλι μὲ φτερὰ λαβωμένα: Χάρε μου, πάρε με στὴν ἀραχνὴ τὴ σκοτεινὰ μαζί... Τάτι ἄγριο, πηγμένο ἀπ' τὸν ἀφρὸ, κι ἀπάνου του μ' ἀσημένια κοντάρια, ὁ Διγενὴς κι ὁ Χάροντας, τὰ δυὸ παλληκάρια ποῦ εἶχε ὁ κόσμος. Κι ὁ Διγενὴς γέρνει πονετικά, τὴ φιλεῖ στὰ πικρὰ της χεῖλη, ἐνῶ τὰ βλέφαρά της τρέμανε σὰ φλόγα τρεμόσβηστη, καὶ κλείσανε γιὰ πάντα πιστὰ πάνου στὸ φιλή του: Χάρε μου, χάρε μου πάρε με μαζί στὴν ἀραχνὴ τὴ σκοτεινὰ.

...Τώρα ὁ μαῦρος μέσα στὴ νύχτα κάλι τοὺς ἔσερνε. Τὰ πέταλά του μῆτε ἐν' ἀγὸ ξεπνοῦσανε στὴν ἐρημιά. Ἐκεῖνη στὸ λαμὸ τοῦ Διγενῆ καὶ πάλι εἶχε ριγμένα τὰ χέρια της, κ' ἐνῶ τάλιο ἐφρευγε, ἀγκομαχοῦσε γύρω ἡ ἀνεμοζάλη. Ἀλλάργα, στὰ βουνὰ, τὰ σύννεφα ὀλοένα κοπαδιαστὰ χαμηλώναν, μαῦρα σὰν τ' ἄλλογός τους, καὶ βουβὰ γλιστροῦσανε στὶς πλαγιές, καὶ τὰ κυπαρίσσια γέρνανε τὶς κορφές στὸν ἀέρα σὰ νὰ κατενοδώνανε ὅσες ψυχές μισεῦσανε ἀπὸ τὸ φῶς μακριὰ.

Ἐγέρνανε κ' ἐσμίγαν καὶ χωρίζανε
καὶ πάλι ξανασμίγανε μὲ πόνο
καὶ τὸ 'να πάλι μὲ τάλιο μουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο...

Στὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Πορφύρα, καθαρὰ καὶ φανταχτερὰ βλέπουμε ποῦ ὀλο καίξει ἡ ἀνταπόκριση τῆς μέσα μας ζωῆς, μὲ τὸν κόσμον τὸν ἔσωτερικό. Τὸ πάθος τῆς ἀγαπημένης τοῦ Διγενῆ μᾶς ζωγραφίζεται καὶ μᾶς δίνεται ὑποβλητικὰ μόνο καὶ μόνο ἀπὸ τὸ πάθος τῆς γύρω ἀψυχῆς καὶ ψυχωμένης πλάσης. Μὲ τὸ δραματικὸ τοῦτο τραγοῦδι ἡ τέχνη τοῦ Πορφύρα, δίνει ἓνα παραδειγμα συνθετικότητος ποῦ τοῦ λείπει ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο του ἔργο, καὶ ποῦ μόνο τᾶπαντοῦμε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πρωτοδημοσιευμένα του ποιήματα, στὸ «Χάρος», ποῦ τυπώθηκε στὸ πρῶτο ἐπαναστατικὸ γιὰ τὴ φιλολογία μας περιοδικὸ, στὴν «Τέχνη», τὴ χρονιά τοῦ 1998.

Ὁ «Χάρος» μὲ τὴν τεχνικὴν καὶ ἀνεργάδιαστη μορφὴ, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν του ποιητικὴν ἀνοή, ἔχοντας κάτω ἀπὸ δημοτικὸν τραγοῦδι καὶ κάτω ἀπὸ μπαλάντα, τράβηξε ἀμέσως τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐντύπωση, ὅσων εἶχαν ἰδέα ἀλιώτικη γιὰ τὴ λυρική τέχνη, ἀπὸ κείνη ποῦ ἐπικρατοῦσε στους ἐπίσημους φιλολογικούς κύκλους. Ὁ Πορφύρας τραγοῦδοῦνε μὲ ἀσυνείδητη φωνή. Φυσικὰ οἱ περισσότεροι

δείχτηκαν αδιάφοροι, κι ὅσοι καταδεχθήκανε νὰ ρίξουν ἕνα βλέμμα, δὲν μπορέσανε νὰ ἰδοῦνε ἐκεῖνο πού ἔτρεπε, τὴν ὄρμη καὶ τὴν ἔξαρση ὑποταγμένες μὲ λογιμὸ, στὸ νόημα τῆς τέχνης.

Λόξα, ὡσανί, Ζωὴ στὸ χάρο!
Θέλω τ' ἀπόκρυφο νὰ πᾶρω
τὸ φῶς, πού φέγγει σου πιστά.
Θέλω τὴν δάδα σου νὰ σβήσω
σὺν ἄνεμος καὶ νὰ σφαλίσω
ὅλα τὰ μάτια τ' ἀνοιχτά.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔξαιρετικά φαινόμενα τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ μας, εἶναι ἡ ὁριμότητα τοῦ τραγουδιοῦ του ἀπὸ τὴν πρώτην ὥρα πού παρουσιάστηκε. Νέος ἀκόμα, παιδί θάλεγε κανεῖς, φάνηκε πρώτη φορά μ' ἕνα του μικρὸ τραγοῦδι στὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου». Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶναι τὸ περιήρημα «Lacrimeae regum». Θλιμένο, ὑποβλητικὸ τραγοῦδι, ἀπὸ κείνα πού χαρακτηρίζουσι ἀρετὰ τὴ Μούσα τοῦ ποιητῆ μας. Δύσκολα θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ παραδεχθῆ πὸς γράφτηκε ἀπὸ ἄγνωστο καὶ πρωτόπειρο, γιὰ τὴν ὥρα του, ποιητῆ. Τὰ κατοπινά του ἔργα, μπορεῖ νὰ πάτησαν κι ἄλλους δρόμους τῆς φαντασίας, μὰ σίγουρο πὸς μεγαλύτερη, πὸ μυστὴ ὁριμότητα δὲν ἔχουσι. Γιὰ τοῦτο ἡ ποίησι τοῦ Πορφύρα, εἶναι «ἀδιάπτωτη». Ἐκεῖνος πού τὴν ἔνοιωσε, πού πῆρε τὸ νόημά της, πού τὴ συμπάθησε, τὴ λατρεύει ὁλόκληρη κι ἀτόφια, δίχως χωρισμοὺς, ἐπιφυλάξεις ἢ προτιμήσεις σὲ ὀρισμένα της κομμάτια, καθὼς τὸ βλέπουμε νὰ γίνεται μὲ ἄλλους ποιητῆς, ἴσως πὸ δυνατόν, πὸ πολύτροπους, μὰ καὶ μὲ ποικιλία ἐσωτερικότητας κ' ἐκφραστικότητας.

Σὲ μιά σειρά τραγουδιῶν μὲ τὸν τίτλο: «**Ἀνεμῶνες στὸν ἄνεμο**»—ὅποι ἢ μουσικὴ τοῦ στίχου ἔχει πᾶρει ἔξαιρετικὴν ἀπαλότητα—ὁ ποιητῆς μᾶς δίνει μὲ τόνο προσωπικὸ χαριτωμένες εἰκόνες, βαθύτατα ποιητικῆς. Κατορθώνει τὴν ὑποκειμενικότητά του νὰ τὴ γενικεύει μὲ τέτοιον τρόπο, (πὸ ἢ λυρικὴ του εἰκόνα ν' ἀπλώνεται μπροστὰ μας σὺν ἕνας πίνακας, πού ζωγραφίζει ψυχικὴ κατάστασι πὸν γνῶσιν μᾶς. Κι ὅμως κ' ἐδῶ κι ἄλλοῦ, στὰ θέματά του, χωρὶς νὰ εἶν' ἔξαιρετικά πρωτότυπα, βρίσκεις πάντα μιά γωνιά ἰδιαιτέρη πού στάθηκε ὁ ποιητῆς, καὶ εἶδε, μελέτησε κ' αἰσθάνθηκε τὸν κόσμον, ἔτσι ὅπως ὡς τὰ τώρα οἱ ἄλλοι δὲ μᾶς συνειθίσαν. Βέβαια, ἡ ποίησι τοῦ Πορφύρα, μπορεῖ νὰ ποῦμε, πὸς στάθηκε ἐπιηρασαμένη. ἀπὸ τοὺς πὸ ζωντανούς καὶ προχορημένους στὸν πολιτισμὸ γάλλους ποιητῆς τοῦ αἰῶνα μας, μὰ τοῦτο δὲ λιγοστεύει, δὲ μικραίνει διόλου τὴν ἀξία της. Γιὰ τὴν κ' ἡ τέχνη γιὰ νὰ εἶναι ὄρμη καὶ ὀλισμένη ὅπως τῆς ἀξίζει, πρέπει νὰ ἔχει τὸ λεγόμενον ἐπιστημονισμό. Δηλαδή ὁ ποιητῆς νὰ ξέρει κατὰ βάθος καὶ νὰ συγκεντρώνει μελετημένα κάθε γνώσι τῆς ποίησις γενικὰ πὸν πέρασε, τὴν ἀποχτημένη πείρα τῆς ἐμπνεύσις καὶ τῆς ποιητικῆς μορφῆς, ὅλης τῆς σειράς τὸν δημιουργῶν πού ἴσια μὲ σήμερα καταλασθήκανε τὸ τόσο ἀπλὸ μαζὶ καὶ σύνθετο, τὸ τόσο ἀνθρώπινο καὶ μαζὶ ὑπερκόσμιον ζευγάριωμα καὶ συνταίριασμα τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐκφρασις, τοῦ αἰσθάνομαι βαθιά καὶ τοῦ ἀποδίνω ποιητικὰ ἐκεῖνο πού βαθιά αἰσθάνομαι. Γιὰ τὴν βέβαια σ' ἕνα ποιητῆ αὐθόρμητο καὶ ἀληθινὰ φυσικὸ, μὰ ὀλοτέλα χωρὶς καμιά συγκοινωνία μὲ τοὺς προηγουμένους του,—καὶ προηγουμένους του λέγοντας, ἐνωθ' ὄχι τοὺς ὀποιους ὀποιους πού μεταχειριστήκανε τὴν τέχνη χοντρά καὶ πρω-

τόγονα, γιατί ἴσα ἴσα δὲν εἶχανε τὴν πνευματικὴ ἐκεῖνη συγκοινωνία πού χρειάζεστανε γιὰ τὴν ἐπίγνωσι τῆς τέχνης τους,—σ' ἕνα λοιπὸν ποιητῆ αὐθόρμητο, μπορεῖ βέβαια νὰ μὴ λείπει γενικὰ ἢ εἰλικρινεῖα, ἢ ἀπλότητα, τὸ βάθος, μὰ θὰ λείπει ἢ εἰλικρινεῖα, τὸ βάθος στὴν τέχνη αὐτὴ τὴν ἴδια, πού ἔρχονται μόνο μὲ τὴ γνώσι τοῦ τί ἔγινε ὡς τὰ τώρα, γιὰ νὰ μπορέσουσι νὰ κἀνομε ἕνα βῆμα, μικρὸ ἢ μεγάλο, πρὸς τὰ προστά. Ἔτσι γίνεται φανερὸ πὸς ὁ νόμος τῆς ἐξέλιξις, δὲν εἶναι ἕνος κι ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς τέχνης, ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς φαντασίας καὶ εἰδικώτερον ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς ποιητικῆς φιλολογίας. **Ἔδῶ λοιπὸν βρίσκουμε τὴν ἐξήγησι,** γιατί ἡ ποίησι τοῦ Πορφύρα μᾶς φαίνεται πολιτισμένη, συγχρονισμένη, μπορεῖ ἀκόμα νὰ ποῦμε προχορημένη, χωρὶς σύγκαιρα νὰ φαίνεται καὶ ἀπὸ πρώτη ὄψιν ἔξαιρετικά πρωτότυπη...

Τὰ περισσότερα θέματα τοῦ ποιητῆ μας, πολλῆς εἰκόνας του εἶν' ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀστυγιάλις. Ὁ ποιητῆς ἔχει ἔξαιρετικὴ συμπάθεια πρὸς τὴ θάλασσα κ' ἡ κλίσι του αὐτὴ θὰ ἔχει βέβαια ἀφορμὴ, τὸ πὸς πολύχρονα κατοικεῖ σὲ μέρος παραλιακὸ. Ἔτσι ἡ τρικυμία κ' ἡ γαλήνη, τότε τῆς ἀνοικτῆς θάλασσας, τότε τοῦ λιμανιοῦ, ζωγραφίζονται μέσα στὸ στίχον του μελετημένα καὶ πιστά. Μὰ ἡ Μούσα τοῦ Πορφύρα, κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαναστατικὴ καὶ γενναία, ἔρχεται στιγματὴ πὸν ὑψώνεται ἀντρεωμένη, σὰ συνεπέρνεται τραγουδιώντας τὴν ἀφοβία τοῦ «Γλάρου» μέσα στὴν μπύρα τῆς θαλασσινῆς.

Λεὶλὴ ψυχῆ, πού κάποτε καὶ σένα συγκινούσθ
μέσα στὴν τρικυμία,
τὸ κενάρισσι πού γερνε στὸ χῶμα καὶ βογγούσε
γιὰ λίγη ἀπονεμιά,

Λέν εἶχες νοῦσιν ἀκόμα ἐσὺ, πόσο κι ὁ ἀγριὸς γλάρος
σοῦ μοιάζει γι' ἀδερφός.

Λευκὸς στὴν μπύρα ὑψώνεται καὶ δὲν τὸν νοιάζει ὁ χάρος,
λευκὸς σὺν ἄγιο φῶς

Α'

Μαλακάσης καὶ Πορφύρας. Στὴ νέα μας ζωικὴ τέχνη οἱ πρῶτοι **μελικοὶ ποιητῆς**. Ἡ μουσικότητα τῆς ἐμπνεύσις ἀχώριστη ἀπὸ τὴ μουσικότητα τῆς ἐκφρασις, ἀπὸ τὴ διαμαντένια διαφανάδα τοῦ στίχου,—μᾶς δίνουν καθαρὰ νὰ νοιώσομ' ἕνα βαθὺ **μέλος**, πού κλημμυρίζει τὴν ποίησίν τους. Πάντα, μὲ τὴν ἐσωτερικὴ παθητικότητα τοῦ ποιητῆ, ταυρίζεται τοῦ στίχου ἢ ἀρμονία. Ἐνας τεχνίτης αὐστηρὸς, πὸν ἀντικειμενικὸς καὶ φιλοσοφικὰ γενικώτερος θὰ ἐκφραστεῖ σὲ στίχον ἀδρὸ, σκληρὸ καὶ πολλῆς φορῆς ἀλύγιστο. Οἱ δύο ποιητῆς μᾶς ἔχουσι κοινὸ στοιχεῖον, αὐτὴ τὴν ἀρμονικότητα τοῦ στίχου.

Μ' ἀκόμα κι ἄλλα ὅμοια γνωρίσματα τοὺς χαρακτηρίζουσι. Ἡ ψυχὴ τους θρέφεται κάποιαν ἰδιαιτέρη πίστι πρὸς τὴ μοῖρα πού σέρνει τὴ ζωὴ μας, πρὸς τὸ πεπρωμένο, πρὸς τὴ ματαιότητα τοῦ τριχυρινοῦ μας κόσμου. Εἶναι σὰ λουλουδί, πού ἐνῶ βρίσκεται στὴν πὸν γλαυκιά του ἀνοιξιάτικη ὥρα, γέρνει τὸ κεφάλι προσμένοντας τὴ στιγμή πού θὰ μαραθεῖ καὶ θὰ πέσει, μὲ ὅλη τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἐγκαρτέρησι μᾶς ἀνώτερης γνώσις.

Ἡ ποίησι τοῦ Μαλακάση καὶ τοῦ Πορφύρα εἶναι ἀντιλόγιμα πιστὸ τῆς τελευταίας εἰκοσάχρονης, ἴσα μὲ τὰ 1912, περίοδος τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς

μας ζωής. Ο άστικὸς πολιτισμὸς ἔφερε βέβαια καὶ σὲ μᾶς τὴν πρόοδο τῆς ἐξελίξεώς του. Ἡ συγκοινωνία μας μὲ τὴ ζωὴ τῆς ἄλλης Ἑυρώπης πλήθηνε. Ἡ σκέψις μας κ' ἡ διάθεσίς μας βρήκανε καιρὸ νὰ περάσουνε ὥρες μοναχικῆς καὶ πληχτικῆς. Ὁραία λουλουδία ποὺ φρυτῶνουνε στὸν κήπο τῆς ἀπομόνωσης, ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Οἱ εἰκόνες τοῦ Μαλακίση καὶ τοῦ Πορφύρα, ἀπλῆς, γλυκῆς, γαλήνεμῆνες στυνά, σιγαλινῆς—μᾶς δείχνουνε τὸ χαραχτήρα τῆς ποιήσεώς τους. Ποιᾶν ἀντίθεση μὲ τὴν ποίηση τοῦ Σολομοῦ, τοῦ Κάλβου, τοῦ Βαλαωρίτη, στὰ πρώτα χρόνια τῆς ἑκατονταετηρίδας! Πόσο καθαρὰ φαίνεται πὼς τὸ ἔθνος πέρασε μιὰ πολύχρονη, μακριά, εἰρηλικὴ ζωὴ, δίχως παλμούς ἐξαιρετικῶς καὶ τινάγματα ψυχικά... Ἔτσι οἱ ποιητῆς μᾶς ἀληθεύουν καὶ ἀθελά τους, δάκρυον τὴν ἐποχὴ τους, ποὺ τὴ βλέπουμε σὰν ἀποκορυφωμένην στὸ ἔργο τους.

Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ ποιητῆς μας, πρέπει νὰ ζητηθῆ στὸν τρόπο ποὺ ὁ καθένας τους ἐκφράζει τὸ συγκαιρινὸ μας ἀνθρώπινο πόνο. Ὁ Μαλακίσης γροθεύει αὐτόνε τὸν πόνο, τὸν καλλιερθεύει καὶ τὸν αἰσθάνεται σὰ μιὰν ἀνώτερη ψυχικὴ ἀπόλαυση. Ἡ θλίψη ποὺ νοιώθει ὁ ποιητῆς ξεχνύεται σὲ παράπονο καὶ τὸ παρῆστονο, εἴπαμε, εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ τραγοῦδι του.

Ἔχω τὸν πόνο ἀρέντη μου καὶ μόνο αὐτὸν δουλεύω,
κ' εἶναι κολόνημος πολὺ κ' εἶναι κ' ἔλεητής.
Πιστεύεις, μ' ἔρωτά, σ' ἐμέ, καὶ τοῦ ἀπαντῶ, πιστεύω,
καὶ γίνεται μὲν σύντροφος καὶ παρηγορητής.

Εὐγενικὸς ὁ κόρης μου, καὶ τόσο ποὺ δὲν ἔχει
καμιάν ἀπαιτησὴ ἄδικη, καὶ μόνο ποὺ ζητεῖ
κάποτε, σὰν τὸ δάκρυ μὲν ξεσπάει θοδὸ καὶ τρέχει,
νὰ γείρει πάλι μέσα μου, μὴν τύχει καὶ σβυστεῖ.

Ἀντίθετα, ὁ Πορφύρας, ὀνειροεύεται τὴν πλατεῖα ζωὴ, τὴν πραγματικὴ, λαχταρᾷ τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἠδονὴ αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ πονεῖ ἴσια ἴσια γιατί δὲν μπορεῖ στὸν κόσμον τοῦτο νὰ τὴ βρῆ, νὰ τὴν ἀποζητήσῃ καὶ τὴν ἀπολάβῃ ἀληθινὰ καὶ λεύτερα. Ἀποζητημένος, γλυκαίνει τὸν πόνο του, ζώντας τῆνερό του ἀνάμεσα στὴν πλάση, τὴν αἰώνια, τὴν πάντα καινούρια καὶ παρηγορητικὴ, τὴν πλάση, ὅπως τὴ βλέπει ὁ ἄνθρωπος τῆς πολιτείας, καὶ ὅχι τὸ παιδί τοῦ βοῦνοῦ καὶ τοῦ κάμπου. Ἔτσι, ἡ λύρα του μᾶς ἐκφράζει τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμον μὲ τὶς ζωνθογραφίες καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ φυσικοῦ.

Σ' ἓνα καιάμι λεπτό, μαγικὸν ἔχω κλείσει
σὲ μιὰ χορσὴ ποὺ οἱ Νεράιδες μὲν ἐδῶσαν φλογέρα,
ὅλους τοὺς ἤχους ποὺ κλαῖν καὶ στεναίνουσι στὴ φωνὴ
τῆς ρηματιᾶς, τῆς βορρῆς, τῶν δειτροῶν καὶ τοῦ ἀγέρας.

Μὰ καὶ ἂν ζητήσουμε πλατύτερα τὴν ποίησίν τους αὐτῆ, τὴν ὑποκειμενικὴ, τὴν «ἐνδιάθετη», τὴ λυρικὴ, βλέπουμε νὰ ἀντιπροσωπεύει, νὰ ἐξηγεῖ καὶ νὰ ψάλλει αἰσθήματα ραφιναρισμένα, ἐξαντλημένα καὶ ἀδύναμα, ποὺ ἀνθίζουσι μέσα μας, ἀπὸ συνθῆκες ἴσως ποὺ μιὰ πολύχρονη κοινωνικὴ ὑποκριτικὴ διαπαιδαγώγησις μᾶς ἔχει φορτώσει, δίχως βέβαια νὰ τὸ θέλομε καὶ νὰ τὸ ζητοῦμε, δίχως νὰ τὸ νοιώθουμε. Ἀδιάφορο ἂν τὸ τέτοιο τραγοῦδι βγαλμένο ἀπὸ ποιητῆς τῆς ἀξίας ἐνὸς Μαλακίση κ' ἐνὸς Πορφύρα, μᾶς δίνει εἰλικρινὰ τὴν κατάστασι αὐτῆ τοῦ μέσα μας κόσμου, τῆς ἄζωης ζωῆς ποὺ ζητεῖ κατὰ καινούριο νὰ βρῆ τριγύρω της, ποὺ λαχταρᾷ ν' ἀνέβῃ πρὸς ἀψηλά καὶ νὰ τραβήξῃ πρὸς πέρα, μὰ δὲν τῆς εἶναι βολετό.

Ὁ Γκαίτε τόνωισε αὐτὸ νοοῖς καὶ στὶς συνομιλίαις του μὲ τὸν Ἐκκερμαν καθαρὰ τὸ διατύπωσε: «...Ἐπειτα καὶ ἡ ζωὴ ἀκόμα τοὺς τελευταίους τοὺς ἀθλίους αἰῶνες τί ἀπόγινε; Τί ἐξάντλησι! τί ἀδυναμία! Ποῦ βλέπουμε μιὰ πρωτότυπη φύσι, χωρίς ὑποκρισία; Ποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ νὰ ἔχει τὴ δύναμι νὰ εἶναι ἀληθινὸς καὶ νὰ φανερωθῆ ὅπως πραγματικὰ εἶναι; Ἡ κατάστασι αὐτῆ ἐπηρεάζει τοὺς ποιητῆς» πρέπει σήμερα ὅλα νὰ τὰ ἀντλήσουν ἀπὸ μέσα τους, ἀφοῦ τίποτα πρὸς δὲν μποροῦνε νὰ βροῦνε τοιγύρω τους». Τὰ λόγια αὐτὰ μᾶς δίνουν ἀκόμα τὴν ἐξήγησι γιατί αὐτῆ ἡ λεγόμενη ἐσωτερικὴ ποίησι, πῆρε τέτοιο δρόμον κ' ἔχει τόση διάδοσι στὸς ποιητῆς καὶ στὶς κοινωνίαις.

Κι ἂν τελευταία μὲ τὸ μεγάλο πόλεμον ἐκδηλώθηκε μιὰ τάσι στὴν ἡρωικὴ, στὴν πατριωτικὴ ποίησι, αὐτῆ ἡ τάσι ἴσια ἴσια μὲ τὰ ἔργα ποὺ γέννησε, ἔδειξε φανερὰ τὴν ἐξάντλησι καὶ τὴν ἀδυναμία σ' αἰσθήματα ποὺ ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἀδύνατο νὰ σηκώσῃ καὶ μόνο μιὰ παράδοσι μακροχρόνη πρὸς τὰςτικὰ ἰδανικά μιᾶς μερίδας ἀπὸ στιχογραφοῦς, τὰ ξανάφερε στὸ φῶς καὶ ποὺ ἡ ποιητικὴ ἐνεσι στᾶθηκε ἀδύνατο νὰ τὰ ζωντανέψῃ ἀληθινὰ.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ αἰώνιος ἄνθρωπος, προχωρώντας στὸν πολιτισμὸν, εἶναι φυσικὸ νὰ ξανάρχεται πάλι στὰ παλιὰ βήματά του κάποιες ὥρες. Μὰ μὲ τὰ χρόνια καὶ τὶς γενιῆς ποὺ κινουσι, ἀληθεύοντας τὸν κοινωνικὸν ἑαυτὸν του, παίρνοντας συνείδησι πρὸς καθάρη τοῦ γενικώτερου προορισμοῦ του, ὑψώνει τὸ πνεῦμα καὶ τὰ αἰσθήματά του πρὸς ὀρίζοντες ἀνοικτότερος, καταπατεῖ συνθῆκες καὶ συνήθειαις ποὺ τὶς ἀκολουθοῦσε ἀσυνείδητα καὶ τυφλά.

Μὲ νέα φτερά, μὲ καινούργια πίστι, μὲ θέρημι γιὰ μιὰ ζωὴ ἀληθινώτερη ποὺ αὐτὸς τὴ θέλει καὶ τὴν αἰσθάνεται, ρίχεται πρὸς τὸ μέλλον, τὸ μέλλον αὐτὸ, ποὺ ἀλλάζοντας ὁράκησι τὴ γύρα ζωὴ του, ἀλλάζει καὶ τὴν ὑπαρξὴ του τὴν ἴδια, κ' ἐνῶ μένει στὸ βάθος ὁ αἰώνιος ἄνθρωπος, ὅμως θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του σὰν κατὰ ξαναγεννημένον, ξαναθισμένον ψυχικά ζώντας μιὰν ἐποχὴ νέας ἀνοικῆς—ἵστεο—ἀπὸ μαῦρα χινοῦρα, ἵστεο—ἀπὸ συγκρατητοῦς κοινωνικοῦς χειμῶνες ποὺ πέρασε. Κ' ἡ ποίησι ποὺ συνοδεύει τὶς καινούργιαις αὐτῆς ἰνοιξαις, πνοὴ ἀγέρασι καὶ ἀγάλασι, γιὰ ὅ,τι περᾶ καὶ χάνεται.—μᾶς παραδίνεται σὲ περιόδους ἀδρῆς ζωῆς, ἀγνῆ καὶ ἄδολη ἀπὸ κάθε ὑποκρισία καὶ ταπεινότητα, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ αὐτῆ μονάχα νὰ νοιώσουμε τὸ βάθος καὶ τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς καθ' ἐποχῆς καὶ ζωῆς ποὺ πέρασε, τὸ γέλιο καὶ τὸ δάκρυ τοῦ κάθε παλιοῦ μας προγόνου, ποὺ ἓνα κομάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σάρκα του ἄφησε σὲ μᾶς γιὰ νὰ τὸ ζήσουμε, νὰ τὸ πονέσουμε καὶ νὰ τὸ τραγοῦδήσουμε καὶ μεῖς, γιὰ ὅσους θάροθουνε κατόπι μας.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

— Τὴ νέη γλώσσα δὲν τὴ σκάρωσε τοῦτος ἢ κείνος, μήτε ποὺ μποροῦσε ἀπὸ νὰ γίνει. Τὰ στοιχεῖα τῆς, τὸ ἔθνος τᾶδωσε. Κ' οἱ νέοι λογοτέχναις, σύμφωνα μὲ τὸ γούστο, μὲ τὴν τάσι καὶ μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ καθενὸς, πληροῦσανε στὴν ἐθνικὴ γλώσσα, πρὸς λίγο ἢ πρὸς πολὺ. Καὶ δῶ εἶναι ἡ διαφορὰ. Μὰ ἡ γλώσσα εἶναι μιὰ.

Ψυχολογία